

Особливу увагу у процесі активізації наукової роботи студентів необхідно звертати на підвищення рівня її корисності, враховуючи як професійну, так і матеріальну віддачу. Методи заохочення студентів у межах окремої дисципліни є досить обмеженими та переважно стосуються врахування результатів наукової роботи при оцінюванні знань. Утім, вони можуть бути розширені за рахунок рекомендації обдарованих студентів на отримання спеціальних стипендій, направлення кращих робіт на участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах і виставках з відповідними нагородами, рекомендацій для навчання в аспірантурі чи стажування за кордоном й ін.

Фещенко В.М., д.е.н., професор,
кафедра історії та теорії господарства

МІСЦЕ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУК У ПРОЦЕСІ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Формування гуманістично-інноваційної парадигми сучасної освіти; проблеми модернізації останньої на концептуальних засадах спрямованості на результат, а не на процес; жорстка конкуренція на ринку праці серед випускників вищих навчальних закладів надзвичайно актуалізують проблему фундаменталізації вищої економічної освіти.

У її розв'язанні особливе місце належить історико-економічним наукам, які виступають підґрунтям більш свідомого і глибокого сприйняття матеріалу інших економічних і споріднених з ними наук, виконують важливу роль у формуванні світогляду та вихованні громадянської позиції сучасного студента, підвищенні його інтелектуального та фахового рівня. Разом з тим, вивчення дисциплін історико-економічного спрямування має не лише освітньо-пізнавальне значення. Воно містить важливе прикладне навантаження, оскільки, розсуваючи у часі простір економіко-теоретичних досліджень, дозволяє здійснити глибший науковий аналіз актуальних проблем сьогодення, спираючись на досвід їх розв'язання дослідниками минулої епохи та використовуючи їхній аналітичний інструментарій, а також є основою для обґрунтування рекомендацій щодо прискорення трансформаційних процесів в економіці на засадах загальноцивілізаційних орієнтацій, сучасного економічного розвитку в цілому.

Після виходу у світ “Історії економічного аналізу” Й.А. Шумпетера, де вчений наголошував, що *економічна наука особливо потребує історичного екскурсу* (виділено мною. — В.Ф.)³, серед економістів намітилася потужна тенденція активізації наукового інтересу до аналізу проблем економічної історії та історії економічної думки, сформувалося розуміння про послідовний, еволюційний характер наукового пошуку, спадкоємність досліджень, а, отже, — важливість історико-економічних досліджень взагалі.

У системі вищої освіти європейських країн історико-економічні дисципліни давно посідають належне місце. Зокрема, “Економічна історія” є обов'язковою дисципліною не лише для економічної, але й для політичної, історичної, юридичної освіти. Обов'язковими для вивчення студентів-економістів у зарубіжних університетах Європи є історія світової та національної економічної думки.

У нашому університеті історико-економічні дисципліни представлені інтегрованим курсом “Історії економіки та економічної думки” для всіх спеціальностей і курсами “Економічної історії” та “Історії економічних учень” для студентів спеціальності “економічна теорія”. Їх викладання забезпечує студентів ґрунтовними базовими знаннями, причому знаннями, що розвиваються, змушуючи кожного студента творчо осмислювати пропонований викладачем матеріал, самостійно його оцінювати і аналізувати. Такий метод опанування знань, по-перше, спрямований на формування економічного мислення та економічної культури студента. По-друге, він готує майбутнього фахівця до навчання протягом життя, відповідно реагуючи при цьому на зміни в економічній дійсності.

“Історія економічних учень” допомагає розкрити економічну теорію в генезисі, показати еволюцію напрямів і шкіл економічної думки з їх критичною оцінкою, спробою прослідкувати окремі тенденції у формуванні різних концепцій, побачити спадкоємність їх розвитку та зв'язок минулого з сучасністю. З огляду на зміст, значущість та обсяги “Історії економічних учень” важливою метою у викладанні курсу є завдання навчити студента працювати з літературою. У про-

³ Шумпетер Й.А. История экономического анализа: В 3-х т. / Пер. с англ. под ред. В.С. Автономова. — СПб.: Экономическая школа, 2001. — С. 4.

цесі підготовки наукових есе, порівняльного аналізу напрямів економічної думки тощо він отримує навички наукової роботи, що надзвичайно актуально для високоосвіченої особистості.

Важливою складовою світової економічної думки є економічна думка України, що донедавна вивчалася в університеті лише на одній спеціальності — “економічна теорія”, а з цього навчального року взагалі вилучена з навчального плану економістів-теоретиків. Даний, на наш погляд, безумовно помилковий крок не сприяє формуванню у студентів ні *цілісного* історико-теоретичного знання, ні патріотичних почуттів.

Економічна історія та історія економічної думки тісно пов’язані з розвитком конкретних економічних наук (економічної статистики, фінансів, демографії, економіки промисловості та сільського господарства тощо), а також розвитком філософської думки. З метою поглиблення фундаментальності економічної освіти корисним, на наш погляд, було б доповнити навчальні плани дисциплінами історико-економічного циклу, читаючи на фінансово-економічному та кредитно-економічному факультетах історію фінансової науки, у студентів-аграрників — історію та теорію кооперації, фізичну економію тощо. Їх вивчення позитивно вплинуло б на формування цілісної системи знань майбутніх економістів, розширило би їхній світогляд, стало підставою глибшого розуміння різноманіття сучасних економічних теорій і, відповідно, науковою основою формування у перспективі прагматичних ідей і практичних рекомендацій у вирішенні проблем вітчизняної економіки.

Хохич Д.Г., к.е.н., доцент
кафедри політекономії ОЕФ

СИСТЕМНА КРИЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ І СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Система освіти, як один із вагомих соціальних інститутів, органічно пов’язана з соціально-економічною організацією суспільства та його ідеологічною складовою. Цей інститут має одну специфічну рису, яка полягає в тому, що він може випереджати суспільний розвиток, а може й відставати від нього. Таке відставання через певну інерційність і консервативність освітньої системи є характерним для стійких періодів суспільного життя. Але в періоди глобальних змін, соціальних трансформацій суспільство повинно пристосовувати систему освіти в якісний ресурс випереджального розвитку.

Розуміння природи сучасної системної кризи національної освіти, на нашу думку, знаходиться в площині взаємозв’язку категорій “*потреба-інтерес-мотивація-цінності*”, що дає змогу визначити провідні ціннісні пріоритети, які скеровують наших громадян у реальному житті, та місце освіти в них. За результатами дослідження, проведеного вітчизняними соціологами (дослідницький інструментарій базувався на індикаторах, що відповідають складовим різних видів капіталу⁴) рівень значущості таких ресурсів для досягнення соціального успіху, як “високий інтелект”, “здібності” та “гарна освіта” в країнах Заходу посідають перше та друге місця, у нас цим ресурсам відведено, відповідно, п’яте та восьме місця. Натомість, ресурси, які порівняно більш значущі в нашій країні (“впливові родичі”, “заможні батьки”, “уміння обходити закон”, “наявність впливових друзів”) займають лідируючі позиції в рейтингу⁵. За цими “позиціями” ховається весь той непереборний непомітний (кумівство) в Україні, що часто переростає у корупцію. Наведені результати дослідження відображають системну кризу людських цінностей нашого суспільства (в тому числі й кризи освіти), що є певним викликом, зокрема, і для філософії вітчизняної освіти.

Успіх й високі рейтинги сучасного університету в глобалізованому науково-освітньому просторі насамперед залежать від уміння вдало поєднувати в собі риси класичного університету в гумбольдтівському розумінні й університету дослідницького. Наріжним каменем цієї моделі має стати незаангажованість науки, академічна свобода, концентрація на наукових дослідженнях і внутрішній саморозвиток. Стратегічні орієнтири вітчизняної університетської освіти мають забезпечуватися, як мінімум, двома видами чинників: внутрішніми та зовнішніми. До внутрішніх можна віднести: а) оновлення змісту професійної освіти; б) можливості сучасних інформаційних і педагогічних технологій; в) формування і розвиток фахових ком-

⁴ Теоретичною платформою для аналізу є запропонована французьким соціологом П’єром Бурдьє ідея різних видів капіталів, за допомогою яких люди реалізують свої інтереси.

⁵ Л. Бевзенко. Символічна регуляція практик успіху: на базі опитування української молоді // Вища освіта України. — №2. — С. 28–36.